

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2407

Vragen van de leden **Omtzigt** en **Van Vroonhoven** (beiden Nieuw Sociaal Contract) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over *het Rechtsstaatrapport van de Europese Commissie, uitgekomen op 24 juli 2024* (ingezonden 31 juli 2024).

Antwoord van Minister **Bruins** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), mede namens de Minister van Economische Zaken (ontvangen 2 september 2024)

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het Rechtsstaatrapport van de Europese Commissie (COM (2024) 800 van 24 juli 2024) waarin de Commissie onder meer haar zorgen uit over de handhaving van de journalistieke standaarden in Nederland?

Antwoord 1

Ja. Uw Kamer zal, zoals gebruikelijk, nog een kabinetsreactie op het rechtsstaatrapport ontvangen.

Vraag 2

Heeft u kennisgenomen van de zorgen van de Europese Commissie dat de Raad voor de Journalistiek onvoldoende is toegerust om haar toezichhoudende rol te kunnen waarmaken? Welke maatregelen bent u bereid te nemen om de Raad voor de Journalistiek beter in positie te brengen?

Antwoord 2

In het rechtsstaatrapport is de positie van het zelfregulerende orgaan in de journalistiek, de Raad voor de Journalistiek, aan de orde gesteld. De Europese Commissie verwijst daarbij naar een breder onderzoek van Free Press Unlimited (FPU) naar de omvang van juridische druk op journalisten.¹ De Raad voor de Journalistiek is een onafhankelijk, zelfregulerend orgaan dat geheel gedragen wordt door de sector. De Raad ontvangt geen overheidsbijdrage voor zijn activiteiten en is ook anderszins niet afhankelijk van de overheid, juist vanuit het oogpunt van onafhankelijkheid. Een gevolg hiervan is dat de Raad voor inkomsten afhankelijk is van de journalistieke sector. Dat

¹ Free Press Unlimited (2024), «Een onderschat probleem: disproportionele juridische druk op de Nederlandse journalistiek. Een onderzoek naar de omvang en impact van juridische druk op de Nederlandse journalistiek door Free Press Unlimited», <https://www.freepressunlimited.org/nl/actueel/onderzoek-fpu-toenemende-juridische-druk-op-nederlandse-media-wordt-onderschat>.

de Nederlandse journalistieke sector zelf een journalistiek orgaan opzet om klachten van het publiek te behandelen, is veelzeggend voor de professionaliteit van de journalistiek in Nederland. Het is van fundamenteel belang dat de overheid zich hier zo min mogelijk in mengt.

Door het zelfregulerende karakter, kan de Raad geen bindende sancties opleggen. Aansluiting is geheel vrijwillig. Wel is het zo dat de uitspraken als gezaghebbend in de sector gezien worden.

In het rapport van FPU is opgenomen dat met name onderzoeksjournalisten merken dat de Raad steeds meer een voorportaal wordt voor gerechtelijke procedures. Dit is te merken aan groeiende dossiers en de deelname van advocaten bij zittingen van de Raad. Om dit tegen te gaan heeft de Raad eigenstandig de procedures aangescherpt per 1 januari 2024, met als beginsel «ga je naar de Raad, dan ga je niet naar de rechter».²

Op grond van mijn rol en verantwoordelijkheid zijn mijn opties beperkt, maar zal ik altijd pleiten voor een sterke journalistieke sector en daarmee voor een sterke rechtsstaat. Ik ben bereid om in overleg te treden met de Raad over de geïdentificeerde problematiek, maar ik kan derhalve geen garanties bieden omtrent een eventueel vervolg. Subsidiëring is niet aan de orde, gelet op de onafhankelijkheid van de Raad. Dit zou ook het aangekaarte probleem van de juridificering niet oplossen.

Vraag 3

Heeft u kennisgenomen van de zorgen van de Europese Commissie dat door de ondoorzichtigheid van het eigenaarschap en de toegenomen concentraties in het medialandschap de verscheidenheid en pluriformiteit van onze journalistiek onder druk is komen te staan? Bent u zich ervan bewust dat de Europese Commissie hier ook expliciet wijst op de passage in het Hoofdlijnenakkoord dat dat de Autoriteit Consument en Markt (ACM) aanvullende instrumenten moet krijgen om de pluriformiteit in het medialandschap te kunnen garanderen? Welke concrete instrumenten denkt u te introduceren?

Antwoord 3

De zorgen en uitdagingen die de Europese Commissie benoemt zijn bekend. Ten aanzien van de geconstateerde ondoorzichtigheid van het eigenaarschap van mediabedrijven is het op dit moment zo dat het Commissariaat voor de Media (CvdM) dit jaarlijks in kaart brengt.³ Het CvdM vult die taak in met de jaarlijkse publicatie van de Mediamonitor. Met de nieuwe Europese verordening mediavrijheid zullen mediabedrijven zelf transparanter moeten gaan worden over hun eigendomsstructuur.⁴

Het is goed om te zien dat de Commissie kennis heeft genomen van de passage uit het Hoofdlijnenakkoord over het meewegen van pluriformiteit bij media-concentraties. Dat is een belangrijke passage die beoogt de genoemde uitdagingen of zorgen weg te nemen. Hieronder licht ik toe welke instrumenten er nu al zijn en wat het kabinet beoogt te introduceren.

Sinds 2021 bestaat er een samenwerking tussen de ACM en het Commissariaat voor de Media via het Samenwerkingsplatform Digitale Toezichthouders (SDT). Het SDT is opgericht door de ACM, de Autoriteit Financiële Markten (AFM), de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en het CvdM. In dit platform werken verschillende onafhankelijke toezichthouders samen bij het toezicht op digitale diensten om ervoor te zorgen dat ieders toezichtactiviteiten goed op elkaar aansluiten. In de huidige praktijk is er daarom al samenwerking tussen de ACM en het CvdM bij media-concentraties, bijvoorbeeld bij het lopende onderzoek naar de voorgenomen overname van RTL Nederland door DPG Media.⁵

De passage in het hoofdlijnenakkoord beoogt te borgen dat de gevolgen voor de pluriformiteit van het media-aanbod in brede zin mee worden gewogen bij de beoordeling van een fusie of overname van een of meer mediabedrijven. Samen met de Minister van Economische Zaken ga ik met de ACM en het CvdM in gesprek over rolverdeling tussen de toezichthouders die daarbij

² Zie dit artikel op de website van de Raad voor de Journalistiek: <https://www.rvdj.nl/over-de-raad/berichten/raad-voor-de-journalistiek-wordt-minder-juridisch>.

³ Mediawet 2008, artikel 7.21, eerste tot en met derde lid.

⁴ Verordening (EU) 2024/1083 (Europese verordening mediavrijheid), artikel 6.

⁵ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-meer-onderzoek-nodig-naar-overname-rtl-door-dpg>

passend is, binnen de kaders van de onlangs aangenomen Europese verordening mediavrijheid.

Vraag 4

Heeft u kennisgenomen van de zorgen van de Commissie dat de herzieningsvoorstellen van de publieke omroep een risico vormen om de journalistieke standaarden hoog te kunnen houden? Deelt u de zorgen van de NPO zelf dat zij niet kunnen voldoen aan de eisen die gesteld worden aan de European Media Freedom Act? Zo nee, hoe denkt u de Europese Commissie en de NPO gerust te kunnen stellen? Zo ja, welke acties kunnen wij van u verwachten?

Antwoord 4

Navraag bij de NPO leert dat de zorgen die de NPO heeft geuit vooral betrekking hebben op een stabiele en toekomstgerichte financiering en heldere structuur van het publieke bestel, die voldoende rust en bestaanszekerheid bieden om zich toe te kunnen leggen op de uitvoering van de in de Mediawet 2008 verankerde publieke taakopdracht (het bieden van pluriform, hoogwaardig (journalistiek) media-aanbod zonder politieke of commerciële invloeden). Dat betrof allereerst de waarborg, genoemd in artikel 5 lid 3 van de Europese verordening mediavrijheid (European Media Freedom Act, EMFA), voor financieringsprocedures zodat de publieke omroep kan beschikken over «duurzame en voorspelbare financiële middelen voor het vervullen van hun publieke opdracht en om zich in het kader van die opdracht te kunnen ontwikkelen.» De redactionele onafhankelijkheid moet met de financiering kunnen worden gewaarborgd.

De NPO heeft ook aandacht gevraagd voor het kunnen waarborgen van andere voorschriften uit de Europese verordening mediavrijheid voor de vervulling van de publieke mediaopdracht, zoals het garanderen van de veiligheid van journalisten, bescherming van journalistieke bronnen en communicatie en het verminderen van de afhankelijkheid van grote techplatforms die door inhoudelijke moderatie en hun algoritmes media-aanbod van de publieke omroepen minder zichtbaar of zelfs ontoegankelijk kunnen maken.

De Commissie geeft in het rapport de aanbeveling om het bestuur van publieke media en hun vermogen om journalistieke normen te handhaven te versterken, rekening houdend met de Europese normen inzake publieke media.

Voor wat betreft de wijze waarop de journalistieke codes worden gewaarborgd, wil ik—zoals is aangegeven in de Kamerbrief uit april 2024 met de ambtelijke verkenning op het rapport van het Adviescollege Publieke Omroep—de tijd nemen en hierbij ook externe deskundigheid betrekken.⁶ Dit onderwerp zal nadrukkelijk een plek krijgen in de discussie over de brede hervorming van de landelijke publieke omroep.

Bij de uitvoering van de Europese verordening mediavrijheid zal ik rekening houden met de geuite zorgen door de NPO. Zoals aangegeven in de Kamerbrief over het definitief akkoord over de verordening, verwacht ik dat het Nederlandse stelsel voldoet aan de vereisten van de nieuwe Europese verordening.⁷

Vraag 5

Welke concrete stappen zult u nemen om beter te waarborgen dat alle publieke omroepen, inclusief Ongehoord Nederland (ON), zich houden aan de journalistieke standaarden?

Antwoord 5

Zoals in het vorige antwoord aangegeven, zal ik het onderwerp van de journalistieke code nadrukkelijk een plek geven in de discussie over de brede hervorming van de landelijke publieke omroep.

Vraag 6

Wat is uw standpunt over de aanbeveling van de Europese Commissie om de toelatings- en verantwoordingscriteria voor publieke omroepen te verbeteren?

⁶ Kamerstukken II, 2023–2024, 32 827, nr. 299.

⁷ Kamerstukken II, 2023–2024, 22 112, nr. 3914.

Antwoord 6

De aanbeveling van de Europese Commissie ging niet over de toelatings- en verantwoordingscriteria, de aanbeveling ziet op het versterken van het bestuur (in de Engelse tekst wordt het begrip «governance» gebruikt) van de publieke media. Overigens kan verwacht worden dat het vraagstuk over de toelatings- en verantwoordingscriteria onderdeel zullen zijn van de hervorming van de landelijke publieke omroep.

Vraag 7

Heeft u kennisgenomen van de zorgen van de Europese Commissie dat nu onvoldoende duidelijk is onder welke voorwaarden de overheid reclame mag maken via de Publieke Omroep? Op welke wijze gaat u de toewijzing van overheidsreclame transparanter en eerlijker maken om politieke beïnvloeding en bevoordeling te voorkomen?

Antwoord 7

De Europese Commissie heeft dergelijke zorgen niet geuit in de richting van Nederland. In de nieuwe Europese verordening mediavrijheid is wel een artikel opgenomen waarin transparantie over toewijzing van «overheidsreclame» verplicht wordt. Ook moeten overheden bijhouden hoeveel budget er per aanbieder van mediadienst wordt uitgegeven. Op deze manier wordt transparant voor publiek en politiek hoe de overheid haar advertentiebudget verdeelt.

In Nederland zijn vakdepartementen inhoudelijk verantwoordelijk voor de overheids campagnes; veel (grote) overheids campagnes worden uitgevoerd door de Dienst Publiek en Communicatie (DPC), ressorterend onder het Ministerie van Algemene Zaken. De inzet van mediabudget voor deze campagnes wordt bepaald aan de hand van de doelgroep en de doelstellingen van de campagne.

Er wordt zendtijd voor overheidsvoorlichting toegewezen op de radio en televisiezenders van de landelijke publieke omroep. Deze zendtijd mag op grond van de wet uitsluitend worden gebruikt voor overheidsvoorlichting. Het CvdM brengt over de toewijzing van de zendtijd advies uit aan de Minister van OCW, na daarbij ook de NPO gehoord te hebben. Het Commissariaat stelt die uren vervolgens ter beschikking aan de Minister van Algemene Zaken.⁸ Daarbovenop kan DPC extra reclamezendtijd (laten) inkopen via de Ster. De inkomsten van de Ster worden, via de OCW-begroting, weer gebruikt om de publieke mediadienst op landelijk niveau te bekostigen. Deze bedragen zijn, in de bekostiging van de NPO, niet meer toe te schrijven aan de inkoper van reclamezendtijd.

Vraag 8

Heeft u kennisgenomen van de zorgen van de Commissie over de toegenomen onveiligheid en intimidatie van journalisten in Nederland? Welke concrete maatregelen heeft u in voorbereiding?

Antwoord 8

Het kabinet acht het van groot belang voor de democratie en de rechtsstaat dat journalisten in vrijheid hun werk kunnen doen. De veiligheid van journalisten is een aanhoudend onderwerp van zorg. Zo heeft de Europese Commissie het ook geformuleerd. De afgelopen jaren zijn er in Nederland belangrijke stappen gezet, bijvoorbeeld met de oprichting van PersVeilig. Dit initiatief werkt op basis van een samenwerking tussen de Nederlandse Vereniging van Journalisten, het Genootschap van Hoofdredacteuren, het Openbaar Ministerie en de politie. PersVeilig wordt internationaal vaak genoemd als goed voorbeeld van maatregelen om journalisten beter te beschermen. Binnenkort zal ik samen met de Minister van Justitie en Veiligheid uw Kamer de evaluatie over PersVeilig doen toekomen en daarbij ook naar de toekomst kijken. Hierbij wordt ook gekeken naar het bestendigen van de positie van PersVeilig.

De Europese Commissie heeft het in haar rapport over SLAPP-zaken. De regering werkt momenteel aan een wetsvoorstel ter uitvoering van de

⁸ Mediawet 2008, artikelen 6.5 en 6.6.

Europese anti-SLAPP-richtlijn.⁹ Zoals al eerder aan de Kamer gemeld, is het de inzet om het wetsvoorstel in de tweede helft van 2024 ter advisering aan te bieden aan de Raad van State.

⁹ Richtlijn (EU) 2024/1069.